

Tłuste koty na złotych spadochronach – o pewnym frazeologizmie wywodzącym się z języka polityki i o jego modyfikacjach

Pożowniak-Wawrzonek, Dorota; Rosińska-Mamej, Agnieszka

Tłuste koty na złotych spadochronach – o pewnym frazeologizmie wywodzącym się z języka polityki i o jego modyfikacjach

Respectus Philologicus, vol. 38, núm. 43, 2020

Vilniaus Universitetas, Lituania

Disponible en: <https://www.redalyc.org/articulo.oa?id=694474400007>

DOI: <https://doi.org/10.15388/RESPECTUS.2020.38.43.60>



Esta obra está bajo una Licencia Creative Commons Atribución 4.0 Internacional.

Tłuste koty na złotych spadochronach – o pewnym frazeologizmie wywodzącym się z języka polityki i o jego modyfikacjach

“Fat Cats on Golden Parachutes” – about an Idiom Derived
from the Language of Politics and its Modifications

Dorota Połowniak-Wawrzonek dorotap@ujk.edu.pl
The University of Jan Kochanowski in Kielce, Polonia

 <https://orcid.org/0000-0002-7417-7330>

Agnieszka Rosińska-Mamej agnieszka.rosinska-
mamej@ujk.edu.pl

The University of Jan Kochanowski in Kielce, Polonia

 <https://orcid.org/0000-0003-4865-5359>

Respectus Philologicus, vol. 38, núm. 43,
2020

Vilniaus Universitetas, Lituania

Recepción: 28 Febrero 2020
Aprobación: 03 Junio 2020

DOI: <https://doi.org/10.15388/RESPECTUS.2020.38.43.60>

Redalyc: <https://www.redalyc.org/articulo.oa?id=694474400007>

Streszczenie: We współczesnej polszczyźnie utrwaliło się – na skutek oddziaływania języka polityki – wyrażenie rzeczownikowe tłuste koty. Frazeologizm ten ma w języku polskim nacechowanie negatywne. Najczęściej odnosi się do zamożnych osób związanych z biznesem, a także do polityków i osób sprawujących władzę – ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą. W analizowanych tekstach odnaleźć można wiele modyfikacji analizowanego wyrażenia, np. wypasione pisowskie tłuste koty, tłuste koty w sutannach, tłuste koty nadziane ośmiorniczkami, tłuste koty na złotych spadochronach, lejące krokodyle łzy podczas ucieczki z pogromu kociego na Wall Street, najtłustszy i wredny kot, okrągłutki, milutki, taki kotek tłusciutki. Najważniejszą funkcją modyfikacji jest wyrażanie krytycznej opinii na temat osób zaliczanych do kategorii tłustych kotów. Za pomocą modyfikacji podkreśla się to, że zarobki tłustych kotów są nieprzystojnie wysokie, często nieuzasadnione i niezasłużone. Ostry sprzeciw społeczny wywołuje unikanie przez finansistów i polityków odpowiedzialności za popełnione przez nich błędy, za nierzetelność. Tłuste koty oskarża się też o chciwość.

Słowa kluczowe: frazeologizmy, skrzydlate słowa, modyfikacje.

Abstract: Due to the influence of the language of politics, the noun phrase, tłuste koty, has become established in modern Polish language. As the research material proves, the idiom fat cats has a negative connotation in the Polish language. Most often, it refers to rich people associated with business, as well as politicians and people in power, such as legislative, executive and judicial. The analysed texts provide many modifications of the expression under analysis, e.g., wypasione pisowskie tłuste koty, tłuste koty w sutannach, tłuste koty nadziane ośmiorniczkami, tłuste koty na złotych spadochronach, lejące krokodyle łzy podczas ucieczki z pogromu kociego na Wall Street, najtłustszy i wredny kot, okrągłutki, milutki, taki kotek tłusciutki. The most important function of modification is to express a critical opinion about people in the category of fatty cats. Through modifications, it is emphasized that the earnings of fatty cats are indecently high, often unreasonable and undeserved. Sharp social opposition causes financiers and politicians to avoid being responsible for their mistakes, for dishonesty. Fat cats are also accused of greed.

Keywords: idioms, winged words, modifications.

Zmiany językowe

Językoznawcy badający współczesną polszczyznę twierdzą, że „najwięcej zmian językowych zachodzi w leksyce i frazeologii, ponieważ właśnie tam następują istotne przewartościowania w języku” (Ostromecka-Frączak, 2016, s. 83). Najliczniejsze zmiany obserwuje się w dyskursie publicznym, zwłaszcza tym, który wiąże się z życiem politycznym (zob. Ożóg, 2006, s. 81; Ostromecka-Frączak, 2016, s. 83). Sfera polityki i funkcjonujący w niej język¹ silnie oddziałują na współczesną polszczyznę – wiele określeń stworzonych w języku polityki pojawia się w innych odmianach, utrwała w postaci skrzydlatych słów i frazeologizmów, por. choćby: *Sory, mamy taki klimat. mordy zdradzieckie. plusy dodatnie i plusy ujemne*.

Na kształtowanie się komponentu poznawczego kultury politycznej (zob. Garlicki, 1991, s. 26–30; Sommer, 2015, s. 225–226), a także na upowszechnianie się różnorodnych sformułowań pochodzących z języka polityki olbrzymi wpływ mają media, które upubliczniają informacje dotyczące życia politycznego oraz wypowiedzi polityków.

W artykule niniejszym omówimy – wywodzący się z języka polityki i upowszechniony w mediach – stały związek wyrazowy *tluste koty* oraz jego modyfikacje².

Tłuste koty – pochodzenie i znaczenie frazeologizmu

Wyrażenie rzeczownikowe *tluste koty* to kalka angielskiego idiomu *fat cats*³, oznaczającego najbogatsze osoby z finansjery. *Cambridge Advanced Learner's Dictionary* podaje następujące objaśnienie jego znaczenia: ‘someone who has a lot of money, especially someone in charge of a company who has the power to increase their own pay’⁴. Połączenie to opatrzone jest kwalifikatorem *disapproving*, który można przetłumaczyć jako ‘pełen dezaprobaty, ganiący’⁵. Podobny kwalifikator (*disapproval*) umieszczono przy omawianym połączeniu w *Collins Advanced English Dictionary*, dodano do niego też dwa inne: *informal* i *business*. Negatywną ocenę uwzględniono tu również w opisie znaczenia idiomu: „If you refer to a businessman or politician as a *fat cat*, you are indicating that you disapprove of the way they use their wealth and power”⁶. Autorzy hasła odnoszą określenie *fat cat* nie tylko do biznesmenów, ale także do polityków.

Omawianego związku wyrazowego po raz pierwszy użył Frank R. Kent (dziennikarz „Baltimore Sun”) w artykule *Fat Cats and Free Rides*, opublikowanym w magazynie „American Mercury” w czerwcu 1928 r. (Kent, 1928, s. 129–132; Farber, 2002, s. 117). Dziennikarz pisał o zamożnych, wpływowych ludziach w średnim wieku, którzy odnieśli sukces w biznesie i poszukują nowych wrażeń – chcą, za pomocą swych pieniędzy, wpływać na życie publiczne, na politykę państwa.

W latach 90. XX wieku za pomocą interesującego nas idiomu określano zamożnych szefów przedsiębiorstw. Nie miał on jednak w tym czasie tak negatywnego wydźwięku, jaki zyskał kilkanaście lat później. W 2008

roku, czyli w czasie ogólnoświatowego kryzysu gospodarczego, określenie *fat cats* zyskało pejoratywny odcień znaczeniowy – odnoszono je do finansistów, którzy podejmowali złe decyzje biznesowe, doprowadzili banki do upadku, a mimo to otrzymywali ogromne premie i się bogacili⁷.

O pochodzeniu i ewolucji znaczenia omawianego połączenia (a właściwie jego angielskiego pierwowzoru) pisze między innymi A.S. Nartowski, prawnik, ekspert *corporate governance* i rynku kapitałowego:

1. 1) Tłustymi kotami nazywano w latach dwudziestych XX wieku zamożnych Amerykanów łączących sute dotacje na rzecz partii politycznych. Termin odżył w latach 80-tych w Wielkiej Brytanii w odmiennym znaczeniu: tym razem chodzi o doskonale opłacanych menedżerów (...), (...) [którym] dobrze się wiedzie bez względu na to, jak wiedzie się kierowanym przez nich korporacjom. Analogia jest trafna: tłuste koty wylegają się na przypiecku, spijają śmietankę, a strącone z wysokości – bezpiecznie spadają na cztery łapy. Trudno rozstrzygnąć, co bardziej porusza opinię publiczną: śmietanka, czyli zarobki (...) powszechnie uważane za nadmierne, czy owo bezpieczne lądowanie, utożsamiane z brakiem odpowiedzialności menedżerów⁸.

Warto zwrócić uwagę na to, że Nartowski (także cytowany w przypisie 8 autor blogu⁹) podkreśla asekuracyjną postawę finansistów, która wywołuje bardzo negatywne reakcje społeczeństwa.

Podsumowując powyższe informacje, możemy powiedzieć, że na gruncie języka angielskiego znaczenie idiomu *fat cats* ewoluowało: początkowo (w Stanach Zjednoczonych) połączenie odnosiło się do zamożnych biznesmenów finansujących polityków, następnie (w Wielkiej Brytanii) oznaczało osoby z kadry zarządzającej przedsiębiorstwa czy organizacji (jak dyrektor generalny, prezes zarządu, menadżer)¹⁰. Cecha wspólna *fat cats* to bycie bardzo zamożnym i posiadanie władzy (wpływanie na sytuację polityczną lub zarządzanie firmą).

Analizowane połączenie stopniowo nabierało coraz bardziej pejoratywnego charakteru. Współcześnie wyraża negatywną ocenę ludzi, do których się odnosi. Zadecydowało o tym poczucie niesprawiedliwości społecznej – opinię publiczną oburza to, że ludzie określane jako *fat cats* mają olbrzymie dochody, niewspółmierne do zarobków szarych obywateli¹¹; otrzymują wysokie wynagrodzenia nawet wówczas, gdy ich firma ma kłopoty finansowe; nie ponoszą odpowiedzialności za swoje błędy. Zdarza się też, że niewłaściwie używają władzy i pieniędzy; wykorzystują biedniejszych ludzi. Poza tym *fat cats* pływają się w luksusie i nie znają realiów życia zwykłego człowieka¹². Sytuacja taka ma wpływ na wytworzenie się postawy niechęci wobec elity ekonomicznej.

W polskim dyskursie publicznym połączenie *tłuste koty* pojawiło się 18.11.2011 r. – w wypowiedzi J. Palikota stanowiącej reakcję na exposé D. Tuska¹³. Polityk mówił wówczas, kierując swe słowa do premiera:

2) (...) Pan dzisiaj nie tylko, że nie zadowolili tych tzw. tłustych kotów, między innymi całą salę tego parlamentu, i wszystkich tych, którym się nieźle powodzi w polskiej polityce i w polskim życiu społecznym. Oni... jaki oni wyciągają wniosek z tego, co pan dzisiaj powiedział? – te tłuste koty, te polskie elity? (...) ¹⁴.

T. Sianecki stwierdził, że to właśnie wspomniany polityk „te koty wprowadził do naszego słownika politycznego” ¹⁵.

Wydaje się jednak, iż omawiany związek wyrazowy utrwalił się w języku współczesnych Polaków przede wszystkim wskutek oddziaływania przemówienia B. Kempy ogłoszonego 30.03.2012 r. podczas debaty na temat referendum w sprawie wieku emerytalnego. *Tłustymi kotami* polityk nazwała ludzi zarabiających co miesiąc ponad 10 tys. złotych. Według Kempy osoby te powinno się opodatkować, należy też skonfiskować ich majątki. Przywołajmy fragment wspomnianej wypowiedzi:

3) (...) Ci (...) którzy tu dzisiaj przemawiali (...) to są ci, którzy mają się nieźle w czasach transformacji. To są te „tłuste koty” (...). To są te „tłuste koty”, które czekają z objęciami na pana, panie premierze. Opodatkować te „tłuste koty”, wszystkie, co do jednego. Dać im wyższy podatek, bo trzeba solidarnie dzielić się owocami pracy. (...) [B]anki polskie w ubiegłym roku osiągnęły rekordowe zyski - 16 mld zł. Mamy prezent, opodatkowanie tychże miliardów, opodatkowanie hipermarketów, opodatkowanie przestępców ¹⁶.

Portal Tok FM opublikował 30.03.2012 r. listę „najlepszych cytatów” z ww. debaty, którą opatrzył nagłówkiem: „»Jak pętał«, »*tłuste koty*«, »wasz patron Drakula« - złote myśli w debacie” ¹⁷. Omawiane połączenie pojawiło się również w plebiscycie tygodnika „Polityka” na hasło najczęściej i najgłośniej wybrzmiewające w przestrzeni publicznej w roku 2015 ¹⁸.

Kim są *tłuste koty*?

Zebrany materiał badawczy udowadnia, że frazeologizm *tłuste koty* utrwalił się we współczesnej polszczyźnie, o czym świadczy nie tylko częstość jego pojawiania się w tekstach, ale także różnorodne jego modyfikacje. Przywołajmy niektóre przykłady jego użycia w przekazach medialnych i spróbujmy odpowiedzieć na pytanie „kim są *tłuste koty*?” ¹⁹:

4) [05.06.12] Polowanie na „tłuste koty” [tytuł] (...) To pogoń za nimi [premiami szefów największych korporacji] (...) miała być jedną z przyczyn kryzysu (...). Raczej wykorzystali (...) ideologię, by przypomnieć „tłustym kotom” (tak w USA nazywa się najlepiej zarabiających menedżerów), że firma jest od przynoszenia zysków swoim akcjonariuszom. (...) [<https://www.forbes.pl/przywodztwo/polowanie-na-tluste-koty/dynndz2>; dostęp: 01.07.2018];

5) [02.04.13] (...) Wynagrodzenia piastunów spółek kapitałowych (...). Ich wysokość często budzi sprzeciw. Chciwość tłustych kotów napędza reakcję Oburzonych. [<http://www.andrzejnartowski.pl/tag/tluste-koty/>; dostęp: 01.05.2019];

6) [21.05.14] Trzeba pomagać przedsiębiorcom, ale tutaj są rekiny finansowe obrośnięte w tłuszcz, takie tłuste koty, które chętnie wyciągają łapę z budżetu państwa i nie ponoszą za nic odpowiedzialności – przekonywał Miller. (...) [<https://www.wprost.pl/prime-time/gwiazdy/448954/miller-to-sa-rekiny-finansowe-obrosniete-w-tluszcz-takie-tluste-koty.html>; dostęp: 11.05.2018];

7) [19.09.15] „Tłuste koty” z Jaworzna (...) [nagłówek] (...) dowiedziałem się, że w Jaworznie żyją „tłuste koty” i to między innymi w urzędzie miejskim. (...) Panie wiceprezydencie (...), czy nie jest pańskim obowiązkiem dbanie o obywateli, a nie tylko o siebie? (...) Pan zarabia krocie, czy nie czuje pan potrzeby, żeby im [mieszkańcom Jaworzna] pomóc? (...) Jak pokazują analizy ekspertów, słaby rozwój Jaworzna nie uzasadnia wysokich zarobków rządzących [<http://www.jaw.pl/2015/09/tluste-koty-z-jaworzna-list-do-redakcji/>; dostęp: 10.05.2019];

8) [02.05.16] Maleńczuk: KOD to tłuste koty (...) [nagłówek] (...) – To są właśnie tłuste koty, które nie zrobią rewolucji. Najpierw te brzuszki trzeba zrzucić, panowie i panie. (...) [<https://www.wsensie.pl/polska/13664-malenczuk-kod-to-tluste-koty-oni-nie-zrobia-rewolucji>; dostęp: 12.05.2019];

10) [20.06.18] Tłuste koty i ich chudy szef sromotnie przegrali z murzynami!!! [tytuł] (...) Polskim graczom niestety woda sodowa i szmal uderzyło do prostych łbów, a trener myślał, jak wystąpić w spocie reklamowym. (...) [<https://www.salon24.pl/u/lukaszewicz/875331,tluste-koty-i-ich-chudy-szef-sromotnie-przegrali-z-murzynami>; dostęp: 23.07.2018];

11) [07.01.19] O tłustych kotach i kotkach, czyli wynaturzeniach płacowych [tytuł] (...) statystyczny CEO spółki z indeksu FTSE 100 już w piątek 4 stycznia 2019 r. (...), czyli w trzeci roboczy dzień roku, zarobił równowartość rocznej płacy statystycznego pracownika zatrudnionego na wyspach w wymiarze pełnego etatu. Prasa nazwała ten dzień obrazowym terminem Fat Cat Friday [<http://www.andrzejnartowski.pl/tag/tluste-koty/>; dostęp: 01.05.2019].

Wydaje się, że na gruncie polszczyzny w wyrażeniu *tłuste koty* ujawniają się negatywne konotacje łączone z przymiotnikiem *tłusty* oraz rzeczownikiem *kot*, co potwierdza między innymi następujący cytat:

12) Wyrażenia „syte kocury” i „tłuste koty” nie mogą kojarzyć się pozytywnie. (...) Wszyscy atakujący bogatych upodobili sobie porównywanie ich do kotów. Kocurów. Tłustych i sytych. Po usłyszeniu takich określeń przed oczami staje obraz grubego, rozlazłego kociaka, upasionego przez właścicieli. Leniwego, zblazowanego, mającego wszystko gdzieś i tylko czekającego, aż inni podadzą mu jedzenie. (...) [<https://natemat.pl/8171,kempa-do-tuska-tluste-koty-skad-sie->

wzielo-aktualnie-najpopularniejsze-powiedzenie-w-polityce; dostęp: 06.07.2018] ²⁰.

Negatywna ocena „upasionych”, „sytych” kotów wynika z właściwego dla języka antropocentryzmu ²¹: w rzeczywistości otaczającej człowieka tłuste (czyli syte) koty są mniej pożyteczne od głodnych, ponieważ nie łapią myszy, postrzeganych przez ludzi jako szkodniki.

Bycie tłustym, czyli grubym, przy kości ²², może być we współczesnej kulturze negatywnie postrzegane także w wypadku ludzi (por. *tlusta brunetka. tłusciuch*), może stać się przyczyną dyskryminacji: „Grubasom żyje się źle. (...) Sami twierdzą, że »normalni« często oglądają się za nimi na ulicy. Grubasy napotykać też na mur niechęci, kiedy szukają pracy” ²³. Osoba otyła nie wpisuje się w nadal dominujący we współczesnej kulturze wzorzec piękna ludzkiego ciała – por. „Ktoś, kto jest tłusty, ma dużo tłuszczu i wygląda przez to nieładnie” ²⁴.

Na znaczenie i konotacje frazeologizmu *tluste koty* wpływ ma również to, że drugim elementem wyrażenia jest rzeczownik nazywający zwierzę (por. przypis 21) – i to zwierzę, które nie jest oceniane jednoznacznie: oprócz pozytywnych cech, jak zwinność, wdzięk, samodzielność, mądrość, ostrożność, przypisuje się mu także cechy negatywne, m.in. fałszywość, drapieżność, rozwiązłość, lenistwo, bezwzględność, egoizm, próżność (zob. Anusiewicz, 1990, s. 99–107, 133–138; Wtorkowska, 2010, s. 195, 203; Goworek, 2018, s. 273–275, 286; Bartmiński, Panasiuk, 2007, s. 97) ²⁵. Gdyby we frazeologizmie użyto nazwy zwierzęcia mającego same pozytywne cechy, wzbudzającego sympatię, cenionego, połączenie wyrazowe prawdopodobnie miałoby inne znaczenie i wiązałoby się z innym wartościowaniem (por. *tlusty kot* – **tlusta pszczoła*).

Kim zatem są *tluste koty* w tekstach współczesnej polszczyzny? W zanalizowanym materiale omawiany frazeologizm najczęściej stosowany jest w odniesieniu do bardzo zamożnych osób związanych z biznesem, w tym z sektorem bankowym. Nazywa on często osoby tworzące kadrę zarządzającą, ludzi zajmujących najwyższe stanowiska w przedsiębiorstwach i organizacjach, mających dużą władzę – por. *szefowie największych korporacji. piastuni spółek kapitałowych. prezesi największych brytyjskich spółek. brytyjski CEO spółki z indeksu FTSE 100* ²⁶; *najlepiej zarabiający menedżerowie wielkich korporacji. bankowcy z pensjami przekraczającymi milion euro*.

Tłuste koty to również politycy i osoby sprawujące władzę – ustawodawczą, wykonawczą i sędziowską ²⁷: członkowie partii politycznych, posłowie i senatorowie, pracownicy administracji rządowej różnych szczebli, sędziowie, por.: *członkowie polskiego parlamentu. ci, którym się nieźle powodzi w polskiej polityce i w polskim życiu społecznym. samorządowcy. najlepiej zarabiający urzędnik w województwie. sędziowie. prezes Sądu Najwyższego* ²⁸. Materiał przykładowy pokazuje ponadto, że obie sfery działań ludzkich, biznes i polityka, łączą się i przenikają.

W wielu zebranych tekstach podkreśla się bardzo dobrą sytuację materialną *tłustych kotów* – por. *suto opłacani. mają wypłaty jak numer telefonu czy zarobiła więcej niż 2 mln euro*.

Autorzy tekstów piszą często, że dochody *tłustych kotów* są – w porównaniu z zarobkami zwykłych ludzi – nieprzystawie wysokie, wręcz irrealne (zob. cytaty 3, 7, 9, 11). Sytuacja taka wzbudza powszechne oburzenie, zwłaszcza że zarobki *tłustych kotów* bywają nieuzasadnione i niezasłużone (zob. przykłady 1, 5, 7). Ostry sprzeciw społeczny wywołuje zwłaszcza unikanie przez finansistów i polityków odpowiedzialności za popełnione przez nich pomyłki, za nierzetelność, szkodzenie firmie/instytucji (por. cytaty 1, 6, przykłady z przypisów 8 i 9). *Tłuste koty* oskarża się też o chciwość, o to, że – mimo iż są bogate – wciąż chcą pomnażać swój majątek (zob. przykłady 7, 10). Aby osiągnąć zysk, łamią niekiedy prawo, oszukują, wykorzystują innych ²⁹ (por. np. *oni żyją z łapówek. „tłuste koty” transformacji, które upały się na niedoli klasy ludowej. szubrawcy w togach*).

Ludzie nazywani *tłustymi kotami*, podobnie jak ich zwierzęce pierwowzory, wykorzystują w swojej działalności spryt, przebiegłość, inteligencję (por. np. *„tłuste koty” w ogóle podatku nie płacą, bo mają od tego doradców i przenoszą swoje firmy do rajów podatkowych. cwaniacy. Sędziowie masowo obchodzą przepisy, by prawda nie wyszła na jaw? Na spryt elity sędziowskiej zawsze można liczyć*).

Symbolem dobrobytu, posiadania dużego majątku, opływania w dostatki jest sadło, otłuszczone ciało ³⁰ – por. *rekiny finansowe obrośnięte w tłuszcz. mogą troszeczkę schudnąć i podzielić się ze społeczeństwem swoim sadelkiem*. Odkładanie się tłuszczu w ciele może świadczyć o tym, że człowiek/zwierzę przyjmuje za dużo pokarmu, przejada się, nie jest w stanie spalić dostarczanych organizmowi kalorii. Otłuszczone ciało to w wypadku omawianego frazeologizmu metafora nadwyżki pieniędzy, nadmiaru dóbr, których osoby najzamożniejsze nie są w stanie skosztować.

Dzięki wysokim dochodom *tłuste koty* korzystają z uroków życia, pędzą luksusowe życie – *oddają się błogiej konsumpcji*. „Ludzie zamożni chcą się czymś wyróżniać, a jednocześnie mają poczucie solidarności z osobami z własnej grupy. (...) Często żyją w zamkniętych enklawach bogactwa (...) wśród ludzi o podobnej pozycji” ³¹ – por. określenia: *finansowa elita kraju. nadzwyczajna kasta. sędziowska kasta. ludzie żyjący w luksusowych gettach albo w gettach luksusu*. W niektórych tekstach mowa o tym, że *tłuste koty* nie są zainteresowane losem ludzi biedniejszych od nich, zwykłych obywateli, często też nimi gardzą (zob. przypis 29).

W wypadku polityków (także finansistów) bycie *tłustym kotem* – poza posiadaniem olbrzymich dóbr materialnych – może być synonimem bierności, lenistwa ³², zgnuśności, spoczęcia na laurach i pasożytnictwa³³, o czym świadczy m.in. następujący przykład:

13) Nie możemy być jednak jak te tłuste, zadowolone z siebie koty. To jest oczywiście piękny widok w przypadku kota, ale jeśli tak zachowuje się polityk, jest to nieznośne, demoralizujące i

nieskuteczne [http://300polityka.pl/news/2018/07/09/kaczynski-o-m
orawieckim-dudzie-opozycji-schetynie-kolanie-i-ordynacji-8-cytatow-z-
sieci/; dostęp: 10.05.2019];

czy cytaty 8, 12, także przykłady z przypisu 9 i 20³⁴.

W materiale badawczym odnajdujemy również bardziej uogólnione określenia odnoszące się do *tlustych kotów*, akcentujące posiadanie dużego majątku, jak: *superbogacze. prawdziwi krezusi. milionerzy*.

W zanalizowanych tekstach na ogół nie określa się płci osób nazywanych *tlustymi kotami*, ale biorąc pod uwagę wciąż utrzymującą się w biznesie i polityce przewagę mężczyzn, można przypuszczać, że autorzy mają na myśli głównie przedstawiciele tej płci. Zdarza się jednak, iż w przekazach pisze się o *tlustych kotkach* (*kotka* 'samica kota') lub *tlustych kocicach*, czyli bardzo bogatych kobietach.

Tłuste koty – modyfikacje i ich funkcje

Zgromadzony materiał ujawnia, że we współczesnej polszczyźnie omawiane wyrażenie występuje nie tylko w postaci kanonicznej (tj. *tluste koty*), ale jest także w różny sposób modyfikowane. Zazwyczaj stosowane są modyfikacje dodające. O modyfikacjach frazeologizmów polegających na dodaniu członu/członów pisała A. Pajdzińska (zob. 1993, s. 86–111). Badaczka podkreślała, że zabieg ten polega na „wzbogaceniu składu frazeologizmu o dodatkowy element/dodatkowe elementy” (1993, p. 86). Odnotowane przez nas modyfikacje dodające doprecyzowują, skąd wywodzą się *tluste koty* i jakie one są, por. *wypasione pisowskie tłuste koty*, *tluste koty na plebanii*, *tluste koty w sutannach*, *chronione tłuste koty syjamskie*, *tluste koty na kanapie*, *tluste koty nadziane ośmiorniczkami*, *tluste koty na złotych spadochronach*, *lejące krokodyle trzy podczas ucieczki z pogromu kociego na Wall Street*, zob. także modyfikacje z cytatów 7, 9, 13, 14 i przypisów 9, 29, 33.

Jak widać, w niektórych modyfikacjach dodających występuje nawet kilka nowych komponentów, czasem aż kilkanaście. W innowacji *chronione tłuste koty syjamskie* występuje kontaminacja dwóch wyrażen: *tluste koty* i *koty syjamskie*. Węzłem kontaminacyjnym jest tu człon *koty*. Pewne innowacje są szczególnie pomysłowe, budzą różne skojarzenia. Przykładem może być wyrażenie *tluste koty nadziane ośmiorniczkami*, w którym zawarta jest aluzja do nagłośnionego w mediach faktu spożywania na koszt podatnika drogich ośmiorniczek przez Radosława Sikorskiego podczas podsłuchanej w restauracji rozmowy z Jackiem Rostowskim. W modyfikacji *tluste koty na złotych spadochronach*, *lejące krokodyle trzy podczas ucieczki z pogromu kociego na Wall Street* pojawiają się symbole: złota (bogactwa) i spadochronu (bezpieczeństwa), występuje także frazeologizm *krokodyle trzy*, ujawniają się również obrazowe metafory (np. *koci pogrom*). Wprowadzenie tych elementów służy do stworzenia wartościującego obrazu finansistów.

Przejdźmy do kolejnych cytatów zawierających modyfikacje omawianego połączenia:

14) Posłuchajcie tych, którzy mówią o wydatkach w poprzednim rządzie. Wypasione pisowskie tłuste koty [<http://memnews.pl/img/42796/posluchajcie-tych-ktorzy-wstali-z-kolan-o-wydatkach-w-poprzednim-rzadziewypasione-pisowskie-tluste-koty/>; dostęp: 23.07.2018].

15) (...) W Polsce mamy np. „Tłuste koty na plebanii” - bardzo szczery reportaż polskiego wygłodzonego misjonarza o tych spasionych proboszczach, biskupach i reszty darmozjadów. Specjalnym polskim okazem jest „ubogi” milioner-redemptorysta, popisujący się na jarmarku „tłustych kotów” w sutannach, zwanym Jasną Górą. Czy tłuste koty potrafią łąć krokodylowe łzy? Koty potrafią miauczeć żałośnie, ale nigdy nie widziałem łez w ich zielonych ślepkach [<http://klechdy.blox.pl/2009/12/78-Tluste-Koty-Na-Zlotych-Spadochronach.html>; dostęp: 13.07.2018].

16) Chronione tłuste koty syjamskie [tytuł]

Jak wygląda majątek przeciętnego sędziego? Debata o tym, czy oświadczenia majątkowe sędziów powinny być publikowane, była burzliwa. Zwolennicy przekonywali, że jawność w przypadku sędziowskiej kasty jest kluczowa. Przeciwnicy uważali, że niczemu nie służą adnotacje w Internecie, kto ile posiada. Ostatecznie jednak politycy postawili na swoim. (...) Stąd od piątku wiemy już, w jakich warunkach mieszkają sędziowie, czym jeżdżą oraz czy lubią drogie zegarki. [<https://cyklista.wordpress.com/2017/07/04/chronione-tluste-koty-syjamskie/>; dostęp: 23.07.2018].

17) Platforma to tłuste koty na kanapie. Natomiast PiS to wzajemnie podgryzające się szczury. [<https://www.wprost.pl/forum/10050707/2921149/Platforma-to-tluste-koty-na.html>; dostęp: 23.07.2018].

18) [komentarz internauty] Jeśli nawet red Lis trafnie przewiduje jesień to ja pytam kto do tego doprowadzi? Wyborcy czy tłuste koty nadziane ośmiorniczkami? (...) [https://www.tokfm.pl/Tokfm/1,103454,18121237,_Zaczynamy_zmierzac_w_strone_przeciwna_niz_Europa_.html; dostęp: 01.05.2019].

19) Mieszaniny metaforyczne są czasem zabawne jak np. w tym reportażu z Ameryki - ojczyzny tłustych kotów: „An angry US public and Congress are pushing to snip the rip cord on golden parachutes used by fat cat CEOs to escape Wall Street’s mayhem...” Tłuste koty na złotych spadochronach, lejące krokodyle łzy podczas ucieczki z pogromu kociego na Wall Street! [<http://klechdy.blox.pl/2009/12/78-Tluste-Koty-Na-Zlotych-Spadochronach.html>; dostęp: 13.07.2018].

Niektóre przykłady udowadniają, że do połączenia dodawany jest człon współrzędny, por. *tłuste koty i kotki* (cytat 11), *najtłustszy i wredny kot* (cytat z przypisu 28).

Nieco mniej liczne są modyfikacje wymieniane. O modyfikacjach frazeologizmów polegających na wymianie członu/członów pisała A. Pajdzińska (zob. 1993, p. 116–134). Badaczka definiowała ten zabieg jako „połączenie (...) ujęcia i dodania: ze stałego związku wyrazowego ujmuje się pewien składnik, a na jego miejsce wprowadza nowy element. Zmiana tradycyjnego składu leksykalnego nigdy nie jest posunięta tak daleko, by odbiorca nie mógł przywołać w pamięci pierwowzoru” (1993, p. 116–

117). W odnotowanych przez nas modyfikacjach tego typu wymianie może ulegać zarówno człon nominalny (zob. *tlusty kocur*, *tlusta kocica*), jak i komponent adnominalny (por. *chude koty*, *koty głodne*, *spasione koty*). Z wymianą elementu może łączyć się zmiana fleksyjna, zmiana szyku komponentów, por.:

20) „Dzień Tłustego Kocura”. Prezesi giełdowych spółek w kilka dni zarobili więcej niż Polak w ciągu roku [nagłówek] (...) Jeśli więc porównamy medianę zarobków prezesa z zarobkami statystycznego Polaka wyjdzie, że prezes dziennie zarabia nieco ponad 1600 złotych, a „Dzień Tłustego Kocura” powinien wypaść w okolicy 25 stycznia (...) [<https://innpoland.pl/149317,partia-razem-krytykuje-prezesow-spolek-oglasza-dzien-tlustego-kocura>; dostęp 28.05.2019].

21) [komentarz pod tekstem] Do „chudych kotów” należy zaliczyć wszystkich emerytów chorych na MGE. MGE jest to choroba dochodowa, oznacza minimalną gwarantowaną emeryturę. Po opłaceniu przez samotnego „chudego kota” mieszkania pozostaje Mu na rękę ze 150-200 zł, czyli 5-6 zł na inne potrzeby. [<https://gospodarka.dziennik.pl/finanse/artykuly/593388,pensja-wynagrodzenie-bankowcy-unia-europejska-milion-euro-raport.html>; dostęp: 10.05.2019].

22) [artykuł J. Żakowskiego] *Koty tłuste, koty głodne* [śródtytuł] (...) Na początku jako głodne koty byliśmy jak brzytwa na tle obalanej władzy i otaczającego nas świata. To było widać, kiedy jesienią 1988 r. Lech Wałęsa w telewizji zrobił marmoladę z szefa oficjalnych związków Alfreda Miodowicza. Jako głodne koty byliśmy bardziej czujni, wrażliwi na bodźce i zdeterminowani (...) [<https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kraj/1672964,1,wladza-poluje-na-elity-iii-rp.read>; dostęp: 11.05.2019].

23) Janusz Szewczak: *Unijni biurokraci obrosli tłuszczem, niczym spasione koty* [tytuł] [<http://wpolsce.pl/magazyn/3617-janusz-szewczak-unijni-biurokraci-obrosli-tluszczem-niczym-spasione-koty>; dostęp 13.07.2018].

Czasem pojawia się nawet podwójna wymiana członów, np. *syte kocury* (cytat 12).

Zdarza się, że oprócz wymiany komponentu w innowacji występują także dodatkowe człony, por. *tluste kocury obżarte myszami*, *wyliniałe, spasione kocury lewicy*, *spasione koty z przetrąconym kręgosłupem*, *tluste misie z bogatych mediów*, *okrągłutki, milutki, taki kotek tłuściutki*, jak choćby w cytatach:

24) [wypowiedź w dyskusji internetowej pod tekstem na temat polityków PO i PSL, wniosku PiS o powołanie komisji śledczej ds. zbadania sytuacji w spółkach Skarbu Państwa w związku z ujawnieniem tzw. taśm PSL] posłowie koalicji jak *tluste kocury obżarte myszami*, nakradli się naszych pieniędzy, więc mogą sztydzić [<https://wiadomosci.dziennik.pl/polityka/artykuly/398913,po->

i-psl-krytykuja-wniosek-pis-o-komisje-sledcza.html,komentarze-najnowsze,10; dostęp: 01.05.2019].

25) Wyliniałe, spasiono kocury lewicy [tytuł] [<https://www.salon24.pl/u/delicje/511580,wyliniale-spasione-kocury-lewicy>; dostęp: 01.05.2019].

26) Lis o Platformie: partia spasionych kotów z przetrąconym kręgosłupem [tytuł] [T. Lis] W ostrych słowach zarzucił politykom ustępującego rządu lenistwo i dbanie tylko o własne interesy [<https://natemat.pl/160189,lis-o-platformie-partia-spasionych-kotow-z-przetraconym-krogoslupem>; dostęp 23.07.2018].

27) Zanim nastąpi rozstrzygnięcie, tłuste misie z bogatych mediów (media prawicowe nie są bogate, bo wciąż mają pełną blokadę w domach mediowych oraz w wielkim biznesie, i dostają dużo mniej komercyjnych reklam) rozliczą dobrą zmianę z każdej złotóweczki [S 2018, 15].

28) [komentarz pod wpisem na temat sędziego Żurka] Okrągłutki, milutki, taki kotek tłusciutki [<https://twitter.com/MalaEmiE/status/972424939268603905>; dostęp: 12.05.2019].

W większości podanych powyżej modyfikacji funkcja informacyjna służy wartościowaniu, manipulacji, zob. np. innowacje: *tłuste partyjne koty*, *stare, tłuste koty z Platformy* itp. W niektórych innowacjach szczególnie ujawnia się ekspresywność, por. chociażby modyfikacje: *tłuste koty na plebanii*, *tłuste koty w sutannach*, *chude koty*, *koty głodne*, *tłuste koty i kotki*, *zachłanne tłuste koty*. Ekspresywność może łączyć się z ironią, np. *tłuste koty nadziane ośmiorniczkami*, *tłuste koty na złotych spadochronach*, *lejące krokodyle lży podczas ucieczki z pogromu kociego na Wall Street* (tu także funkcja ludyczna), *chronione tłuste koty syjamskie*, *tłuste koty na kanapie* (wartościowanie zaznacza się tu wyraźnie poprzez hiperbolizację opisu wygodnego życia, którego symbolem jest kanapa); *tłuste koty pod parasolem*, *tlusty kocur*, *tlusta kocica*, *spasione koty*; *tłuste kocury obżarte myszami*, *wyliniałe, spasiono kocury lewicy*, *spasione koty z przetrąconym kręgosłupem*, *tłuste misie z bogatych mediów*, *okrągłutki, milutki, taki kotek tłusciutki*. W ostatnim z podanych przykładów zdrobnienie pełni funkcję deprecjonującą.

Wnioski

Wyrażenie rzeczownikowe *tłuste koty* jest przykładem frazeologizmu zapożyczonego z języka angielskiego (por. *fat cats*), w polszczyźnie upowszechnionego wskutek oddziaływania wypowiedzi polityków. W języku angielskim idiom *fat cats* ewoluował: początkowo (Stany Zjednoczone) wyrażenie określało bogatych biznesmenów finansujących polityków, następnie (Wielka Brytania) nazywano tak osoby z kadry zarządzającej przedsiębiorstwa. Cechą wspólną *fat cats* było pozostawanie bardzo bogatym i posiadanie władzy (np. wpływanie na sytuację polityczną). Badane połączenie nabierało coraz bardziej pejoratywnego charakteru.

We współczesnym języku polskim frazeologizm *tluste koty* ma wyraźne nacechowanie negatywne. W materiale badawczym omawiane wyrażenie najczęściej odnosi się do zamożnych osób związanych z biznesem, na przykład z sektorem bankowym, ludzi zajmujących najwyższe stanowiska w przedsiębiorstwach, a także do polityków i osób sprawujących władzę – ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą. W analizowanych tekstach zwraca się uwagę na bardzo dobrą sytuację materialną *tlustych kotów*, na to, że ich dochody są nieprzystojnie wysokie. Zarobki omawianej grupy osób zestawia się z pensją przeciętnego pracownika czy z dochodami emerytów. Nierówność ekonomiczna wzbudza powszechne oburzenie, zwłaszcza że zarobki *tlustych kotów* bywają nieuzasadnione i niezаслужone. Ostry sprzeciw społeczny wywołuje także unikanie przez finansistów i polityków odpowiedzialności za popełnione przez nich błędy, za nierzetelność. *Tłuste koty* oskarża się o chciwość, o to, że wciąż dążą do pomnażania swojego majątku.

W tekstach oprócz postaci kanonicznych badanego wyrażenia stosowane są również jego modyfikacje – są to przede wszystkim modyfikacje dodające, rzadziej wymieniające. Często są one bardzo obrazowe, wykorzystuje się w nich symbole (por. choćby: *tluste koty na złotych spadochronach*, *lejące krokodyle* *łyż* *podczas ucieczki z pogromu kocięgo na Wall Street*). Modyfikacje spełniają różnorodne funkcje. Jedna z nich polega na dostarczaniu dodatkowych informacji, na przykład informowaniu o tym, które środowiska są zaliczane do kategorii *tlustych kotów* (por. *stare, tłuste koty z Platformy* czy *tluste koty na plebanii*) albo o tym, jaki jest ich styl życia (por. *tluste koty na kanapie* lub *tluste koty nadziane ośmiorniczkami*). Modyfikacje służą jednak przede wszystkim wartościowaniu – wyrażają krytyczną opinię na temat polityków, ludzi sprawujących władzę, osób tworzących kadrę zarządzającą w różnych przedsiębiorstwach. W modyfikacjach niejednokrotnie ujawnia się ekspresywność, która może się łączyć z ironią (por. *okrąglutki, milutki, taki kotek tłuściutki*).

Bibliografia

- Anusiewicz, J., 1990. Językowo-kulturowy obraz kota w polszczyźnie. *Etnolingwistyka*, 3, s. 95–141.
- Bartmiński, J., Panasiuk, J., 2007. Stereotypy językowe we współczesnym języku polskim. In: Bartmiński, J. *Stereotypy mieszkają w języku. Studia etnolingwistyczne*. Lublin: Wydawn. Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, s. 85–105.
- Dubisz, S., Sękowska, E., Porayski-Pomsta, J., 2005. Leksykalny kod polityczny we współczesnej komunikacji językowej. In: *Polska polityka komunikacyjnojęzykowa wobec wyzwań XXI wieku*. Red. S. Gajda, A. Markowski, J. Porayski-Pomsta. Warszawa: Elipsa, s. 151–165.
- Farber, D., 2002. *Sloan Rules: Alfred P. Sloan and the Triumph of General Motors*. Chicago: University of Chicago Press.
- Garlicki, J., 1991. *Kultura polityczna młodzieży studenckiej*. Warszawa: Państwowe Wydawn. Nauk.

- Goworek, A., 2018. Kot – istota doskonała i boski wysłannik. Literackie wizerunki kotów istot transcendentnych w polskiej literaturze XX i XXI wieku. In: *Zazwierzęcenie. O zwierzętach w literaturze i kulturze*. Red. M. Pranke. Toruń: Koło Lektury Filologiczno-Filozoficznej Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, s. 273–288.
- Kent, F. R., 1928. Fat Cats And Free Rides. *The American Mercury*, t. 14, s. 129–132.
- Mosiołek-Kłosińska, K., A., Ciesielska, A., 2001. *W kilku słowach. Słownik frazeologiczny języka polskiego*. Warszawa: Wydawnictwo Szkolne PWN.
- Ostromięcka-Frączak, B., 2016. Dokąd zmierza polszczyzna? *Rozprawy Komisji Językowej Łódzkiego Towarzystwa Naukowego*, t. LXII, s. 81–89.
- Ożóg, K., 2006. Pauperyzacja języka współczesnej polityki. *LingVaria*, 1, s. 81–90.
- Pajdzińska, A., 1993. *Frazeologizmy jako tworzywo współczesnej poezji*. Lublin: Agencja Wydawniczo-Handlowa Antoni Dudek.
- Sommer, H., 2015. Wybrane komponenty kultury politycznej i ich wpływ na percepcję państwa. *Humanities and Social Sciences*, XX, 22 (1), s. 219–230. Available through: <http://bazekon.icm.edu.pl/bazekon/element/bwmeta1.element.ekon-element-000171403885>. <https://doi.org/10.7862/rz.2015.hss.15>
- Tokarski, R., 1990. Językowy obraz świata w metaforach potocznych. In: *Językowy obraz świata*. Red. J. Bartmiński. Lublin: Wydaw. UMCS, 1999, s. 68–86.
- Wtorkowska, M., 2010. „Kot” w polskich i słoweńskich związkach wyrazowych: frazeologizmach i przysłowia. *Acta Universitatis Lodzensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców*, 17, s. 195–204.
- Zadroga, A., 2010. Moralna postawa człowieka wobec bogactw w świetle „Biblii”. *Roczniki Teologii Moralnej*, 2 (57), s. 139–151.

Skróty

ISJP – Inny słownik języka polskiego, 2000. Red. M. Bańko. T. 1, 2. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN. S – Sieci.

Źródła internetowe

- <http://300polityka.pl/news/2018/07/09/kaczynski-o-morawieckim-dudzie-opozycji-schetynie-kolanie-i-ordynacji-8-cytatow-z-sieci/> [dostęp: 10.05.2019].
- <https://cyklista.wordpress.com/2017/07/04/chronione-tluste-koty-syjamskie/> [dostęp: 23.07.2018]. <https://dictionary.cambridge.org/pl/dictionary/english/fat-cat> [dostęp: 03.07.2018].
- <https://gospodarka.dziennik.pl/finanse/artykuly/593388,pensja-wynagrodzenie-bankowcy-unia-europejska-milion-euro-raport.html> [dostęp: 10.05.2019].
- <https://innpoland.pl/149317,partia-razem-krytykuje-prezesow-spolek-oglasza-dzien-tlustego-kocura> [dostęp 28.05.2019].
- <http://klechdy.blox.pl/2009/12/78-Tluste-Koty-Na-Zlotych-Spadochronach.html> [dostęp: 13.07.2018]. <https://>

- marketbusinessnews.com/financial-glossary/fat-cat/ [dostęp: 20.04.2019].
- <http://memnews.pl/img/42796/posluchajcie-tych-ktorzy-wstali-z-kolan-o-wydatkach-w-poprzednim-rzadziwypasione-pisowskie-tluste-koty/> [dostęp: 23.07.2018].
- <https://natemat.pl/8171,kempa-do-tuska-tluste-koty-skad-sie-wzielo-aktualnie-najpopularniejsze-powiedzenie-w-polityce> [dostęp 06.07.2018].
- <https://natemat.pl/160189,lis-o-platformie-partia-spasionych-kotow-z-przetraconym-kregoslupem> [dostęp 23.07.2018].
- <https://poradnikprzedsiebiorcy.pl/-ceo-w-firmie-czyli-kto-poznaj-znaczenie-popularnych-skrotow> [dostęp: 10.05.2019].
- <https://poranny.pl/gruby-nie-znaczy-tlusty/ar/5084126> [dostęp: 10.05.2019].
- <https://prawy.pl/46803-zachlanne-tluste-koty/> [dostęp: 01.05.2019].
- <https://sjp.pwn.pl/slowniki/t%C5%82usty> [dostęp: 02.05.2019].
- <https://synonim.net/synonim/t%C5%82usty> [dostęp: 03.05.2019].
- <https://twitter.com/MalaEmiE/status/972424939268603905> [dostęp: 12.05.2019].
- <https://wiadomosci.dziennik.pl/polityka/artykuly/398913,po-i-psl-krytykuja-wniosek-pis-o-komisje-sledcza.html,komentarze-najnowsze,10> [dostęp: 01.05.2019].
- http://wyborcza.pl/1,75968,18242832,Stalismy_sie_tlustymi_kotami.html [dostęp: 11.05.2019].
- <http://wyborcza.pl/7,75968,23767644,tluste-koty-pod-parasolem-dlaczego-napisalem-nie-szantazujcie.html> [dostęp: 10.05.2019].
- <http://www.andrzejnartowski.pl/tag/tluste-koty/> [dostęp: 01.05.2019].
- <http://www.aphossa.pl/tluste-koty-nie-lapia-myszy/> [dostęp: 13.07.2018].
- <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/fat-cat> [dostęp: 20.04.2019].
- <https://www.forbes.pl/przywodztwo/polowanie-na-tluste-koty/dynndz2> [dostęp: 01.07.2018].
- <http://www.jaw.pl/2015/09/tluste-koty-z-jaworzna-list-do-redakcji/> [dostęp: 10.05.2019].
- <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kraj/1647464,1,najgorszy-sort-polakow-najlepszym-haslem-2015-roku.read> [dostęp: 02.05.2019].
- <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kraj/1672964,1,wladza-poluje-na-elity-iii-rp.read> [dostęp: 11.05.2019].
- <https://www.salon24.pl/u/delicje/511580,wyliniale-spasione-kocury-lewicy> [dostęp: 01.05.2019].
- <https://www.salon24.pl/u/lukaszewicz/875331,tluste-koty-i-ich-chudy-szef-sromotnie-przegrali-z-murzynami> [dostęp: 23.07.2018]
- <http://www.swiatrezydencji.pl/styl-zycia/opinie/zycie-na-wysokim-poziomie> [dostęp: 11.05.2019].
- http://www.tokfm.pl/Tokfm/1,103087,11456056,_Jak_petak_tluste_koty_wasz_patron_Drakula_.html [dostęp: 13.07.2018].
- https://www.tokfm.pl/Tokfm/1,103454,18121237,_Zaczynamy_zmierzac_w_strone_przeciwna_niz_Europ [dostęp: 01.05.2019].

https://www.tvn24.pl/wideo/z-anteny/tluste-koty,311385.html?playlist_id=26223 [dostęp: 06.07.2018].
<https://www.wprost.pl/forum/10050707/2921149/Platforma-to-tluste-koty-na.html> [dostęp 23.07.2018]
<https://www.wprost.pl/prime-time/gwiazdy/448954/miller-to-sa-rekiny-finansowe-obrosniete-w-tluszcz-takie-tluste-koty.html> [dostęp: 11.05.2018].
<https://www.wsensie.pl/polska/13664-malenczuk-kod-to-tluste-koty-oni-nie-zrobia-rewolucji> [dostęp: 12.05.2019].
<http://www.wyszkowiak.pl/index.php?cmd=news&opt=pokaz&id=1266> [dostęp: 10.05.2019].
<https://www.youtube.com/watch?v=GYiACoXqDvc> [dostęp: 01.05.2019]
<https://www.youtube.com/watch?v=ItWPzhenu-8> [dostęp: 01.05.2019].

Notatka

- 1 Język polityki to „słownictwo i frazeologia odnoszące się do szeroko rozumianej działalności politycznej”, a także „przekazy formułowane przez różne grupy użytkowników polszczyzny, biorących udział w szeroko rozumianym życiu politycznym i działalności politycznej” (Dubisz i in., 2005, s. 152).
- 2 Materiał badawczy (obejmujący ok. 800 potwierdzeń) pochodzi z tekstów opublikowanych w prasie i w Internecie (pochodzących z lat 2010–2020). Cytaty przywołujemy w oryginalnej postaci. Jeśli dany fragment pochodzi z Internetu, w przypisie lub po cytacie podajemy adres strony, z której wynotowałyśmy przykład, i datę dostępu. Modyfikacje frazeologizmu zaznaczamy za pomocą rozstrzelenia.
- 3 Omawiany związek wyrazowy (zarówno angielski, jak i polski) może występować w formie lp. i lm. *fat cat* – *fat cats*, *tlusty kot* – *tłuste koty*. Wydaje się jednak, że częściej spotyka się formę liczby mnogiej frazeologizmu.
- 4 Zob. <https://dictionary.cambridge.org/pl/dictionary/english/fat-cat> [dostęp: 03.07.2018].
- 5 Tamże.
- 6 Zob. <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/fat-cat> [dostęp: 20.04.2019]. Wyróżnienie w cytacie – A.R.M., D.P.W. W amerykańskiej odmianie angielszczyzny omawiany idiom należy – według *Cambridge Academic Content Dictionary* – do grupy określeń slangowych i ma znaczenie: ‘someone who is rich and has a lot of influence, esp. in politics or business’. Twórcy *Collins English Dictionary* twierdzą zaś, że połączenie to ma charakter slangowy również w brytyjskiej odmianie języka angielskiego i oznacza ‘a very wealthy or influential person’. Zob. <https://dictionary.cambridge.org/pl/dictionary/english/fat-cat> [dostęp: 03.07.2018]; <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/fat-cat> [dostęp: 20.04.2019].
- 7 Zob. <https://natemat.pl/8171,kempa-do-tuska-tluste-koty-skad-sie-wzielo-aktualnie-najpopularniejsze-powiedzenie-w-polityce> [dostęp 06.07.2018].
- 8 Cytaty pochodzą ze strony: <http://www.andrzejnartowski.pl> [dostęp: 01.05.2019]. Por. uwagi zamieszczone w jednym z blogów: *Tłuste Koty Na Złotych Spadochronach* [tytuł] (...) Lubię koty, nawet te tłuste, ale nie lubię aroganckich super-bogaczy i bankierów (co na jedno wychodzi), którzy w angielskim zdobyli sobie to pogardliwe określenie „*fat cats*”, które już przyjęło się w żargonie polglisz. (...) Jak można stać się *tlustym kotem*? (...) zlizuj śmietankę zysków, śpij w ulubionym fotelu prezesa, menedżera, proboszcza, polityka, wygrzewaj się na Bahama i gdy cię jakiś gbur strąci na ziemię, pamiętaj że *kot*, nawet *tlusty*, zawsze spada na cztery łapki. (...) [http://klechdy.

- blox.pl/2009/12/78-Tluste-Koty-Na-Zlotych-Spadochronach.html; dostęp: 13.07.2018].
- 9 Symbolem zabezpieczania się *tlustych kotów* (biznesmenów) przed kłopotami finansowymi jest złoty spadochron. Działania podejmowane przez finansistów pozwalają im szczęśliwie wybrnąć z trudnych sytuacji, czyli *spaść na cztery łapy*. Funkcję ochronną pełni również parasol: *Tluste koty pod parasolem*. (...) [nagłówek] (...) postulat parasola ochronnego jest również dlatego niebezpieczny, że uchroni on przed deszczem nie tylko tych polityków opozycji, którzy minione trzy lata spędzili na protestach, (...) razem z protestującymi. Zmieszczą się pod nim również cwaniacy, *tluste partyjne koty* i stare wygi, które najtrudniejszy po 1989 roku okres słodko przespały w komisjach i na tyłach sejmowych ław. (...) [http://wyborcza.pl/7,75968,23767644,tluste-koty-pod-parasolem-dlaczego-napisalem-nie-szantazujcie.html; dostęp: 10.05.2019]. Zarówno w cytacie z przypisu 8, jak i w powyższym fragmencie artykułu prasowego mowa o ochronie *tlustych kotów*, jednakże w obu przekazach analizowany frazeologizm odnosi się do innej grupy ludzi: w blogu – do finansistów (*tluste koty na złotych spadochronach*, w tekście dziennikarskim – do polityków (*tluste koty pod parasolem*). Poza tym w obu przekazach mamy do czynienia z innym symbolem ochrony (spadochron, parasol) i inną formą zagrożenia dla *kotów* – w wypadku biznesmenów są to kłopoty finansowe, natomiast w wypadku polityków krytyka ze strony dziennikarzy czy wyborców. Cechą wspólną *tlustych kotów* tworzących obie grupy jest to, że dzięki środkom ochronnym mogą uniknąć kłopotów, odpowiedzialności.
 - 10 Zob. np. <https://poradnikprzedsiębiorcy.pl/-ceo-w-firmie-czyli-kto-poznaj-z-naczenie-popularnych-skrotow> [dostęp: 10.05.2019]; <http://www.andrzejnartowski.pl/tag/tluste-koty/> [dostęp: 01.05.2019].
 - 11 Analizowane wyrażenie często stosowane jest w kontekście opisu nierówności ekonomicznych, w wypowiedziach, w których podkreśla się przepaść finansową dzielącą *tluste koty* i zwykłych obywateli, szeregowych pracowników, którzy w porównaniu z elitą są biedakami.
 - 12 Por. cytaty z brytyjskiej prasy: „Another *fat cat* who does not understand what real life is like for most of us”; „In what way is he any better than the fat cats who feed off the poor?” – zob. <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/fat-cat> [dostęp: 20.04.2019]. Por. także: „*Fat cat* is a derogatory term for a wealthy business person or politician. The speaker disapproves of the way the person uses or acquires his or her power and wealth. (...) A *fat cat* is also a wealthy individual who contributes heavily to an election campaign or political party. A *fat cat* is a greedy, selfish, smug, and wealthy person. They exploit their position for personal gain. In many cases, their gain is at the cost of other people or businesses” [https://marketbusinessnews.com/financial-glossary/fat-cat/; dostęp: 20.04.2019].
 - 13 Połączenie *tluste koty* było stosowane w polszczyźnie wcześniej – zob. choćby przykład z przypisu 20, który wynotowano z wypowiedzi internauty pochodzącej z 19.06.2010 roku.
 - 14 Wystąpienie J. Palikota można obejrzeć na: <https://www.youtube.com/watch?v=GYiACoXqDvc> [dostęp: 01.05.2019].
 - 15 Zob. https://www.tvn24.pl/wideo/z-anteny/tluste-koty,311385.html?playlist_id=26223 [dostęp: 06.07.2018].
 - 16 Zob. <https://www.youtube.com/watch?v=ItWPzhenu-8> [dostęp: 01.05.2019].
 - 17 Zob. http://www.tokfm.pl/Tokfm/1,103087,11456056,_Jak_petak_tluste_koty_wasz_patron_Drakula_.html [dostęp: 13.07.2018].
 - 18 Zob. <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kraj/1647464,1,najgorszy-sort-polakow-najlepszym-haslem-2015-roku.read> [dostęp: 02.05.2019].

- 19 W tej części artykułu przed cytatem, w nawiasie kwadratowym umieszczamy datę ukazania się danego tekstu w Internecie, aby udowodnić, że omawiany związek jest stosowany od co najmniej 8 lat.
- 20 Zob. także: *Tłuste koty* nie łapią myszy [tytuł] (...) *tlustym kotem* brak jest motywacji do łapania myszy. Ta maksyma bardzo dobrze obrazuje także moje odczucia, gdy oglądam w TV mistrzostwa świata w piłce nożnej w RPA. Okazuje się, że faworyci-celebrity tego mundialu na całej linii zawodzą kibiców. [http://www.aphossa.pl/tluste-koty-nie-lapia-mysz y/ ; dostęp: 13.07.2018].
- 21 Antropocentryzm to jedna z cech językowego obrazu świata polszczyzny. Przejawia się w tym, że człowiek traktowany jest w języku jak najważniejsza kategoria istot żywych, natomiast świat zwierząt sytuuje się na niższym szczeblu hierarchii. Poza tym nazwy odnoszące się do zwierząt prawie zawsze są wartościujące negatywnie, jeśli przenosi się je na człowieka (np. *baran, suka*). Dotyczy to również nazw części ciała zwierząt oraz zachowań typowych dla zwierząt (por. [do człowieka] *kopyta, ryj, rżecz, szczekać*). Zob. np. Tokarski, 1990, p. 74, 78–80, 85; Bartmiński, Panasiuk, 2007, p. 96–98.
- 22 Zob. <https://sjp.pwn.pl/slowniki/t%C5%82usty> [dostęp: 02.05.2019]; <http://synonim.net/synonim/t%C5%82usty> [dostęp: 03.05.2019].
- 23 Zob. <https://poranny.pl/gruby-nie-znaczy-tlusty/ar/5084126> [dostęp: 10.05.2019].
- 24 ISJP, t. 2: 830, hasło *tlusty* 3 (wyróżnienie w cytacie – autorki). Przymiotnik *tlusty* stosowany w odniesieniu do człowieka jest przy tym bardziej obraźliwy niż wyraz *gruby* (por. *gruby mężczyzna – tlusty mężczyzna*). Sytuacja taka decyduje być może o różnicy ocen wyrażanych przez połączenie *tlusty kot/ tłuste koty* i bliski mu znaczeniowo frazeologizm *gruba ryba*, odnoszący się do osoby wpływowej, zajmującej wysokie stanowisko, mającej wysoką pozycję w jakimś środowisku (zob. Mosiołek-Kłosińska, Ciesielska, 2001, p. 112; ISJP, t. 1: 484, hasło *gruby* 18).
- 25 Sposób wartościowania niektórych cech przypisywanych kotom (jak np. niezależność czy spryt) zależy od konkretnej sytuacji. 26 *FTSE 100*, ang. *Financial Times Stock Exchange*, to skrót oznaczający indeks akcji spółek giełdowych na londyńskiej giełdzie, a CEO (ang. *Chief Executive Officer*) – skrót angielskiej nazwy stanowiska w przedsiębiorstwie, także osoby zajmującej to stanowisko (najważniejszej osoby w danym przedsiębiorstwie).
- 27 Większość analizowanych przekazów dotyczyła polityków, członków władz polskich.
- 28 W zbadanym materiale do kategorii *tlustych kotów* zalicza się też przedstawicieli innych grup społecznych, osoby zajmujące określone urzędy, odgrywające pewne role społeczne, wykonujące określony zawód, m.in. piłkarzy; działaczy sportowych i społecznych; księży; celebrytów. Z zebranych przykładów wynika, że interesujące nas połączenie wyrazowe nie zawsze odnosi się do ludzi – okazuje się, że *tlustym kotem* może być nazywana instytucja (np. uniwersytet w Oksfordzie), a także państwo: „(...) *Najtlustszym kotem, i do tego wrednym*, jest państwo (...). Ono i tak konfiskuje majątki, tylko nazywa to opodatkowaniem” [https://natemat.pl/8171,kempa-do-tuska-tluste-koty-skad-sie-wzielo-aktualnie-najpopularniejsze-powiedzenie-w-polityce; dostęp: 06.07.2018].
- 29 Egoizm to cecha łącząca bogaczy ze stereotypowym kotem. Por.: „(...) *Tłuste koty z wyszkowskiego PiS* dołączyliście do elity, która prawa normalnych ludzi ma gdzieś. Wczoraj udawali patriotów, a dziś (...) chcą przywilejów dla siebie (...)” [http://www.wyszkowiak.pl/index.php?cmd=news&opt=pokaz&id=1266; dostęp: 10.05.2019].
- 30 W *Biblii* otyłość to synonim m.in. bogactwa (zob. Zadroga 2010: 146). Por. też: *tlusty czwartek, tłuste lata*.
- 31 Zob. <http://www.swiatrezydencji.pl/styl-zycia/opinie/zycie-na-wysokim-poziomie> [dostęp: 11.05.2019].

- 32 Lenistwo, brak aktywności (por. kot wylegujący się na zapiecku) to cechy wspólne ludzi określanych jako *tluste koty* oraz kotów. 33 *Tłustymi kotami* są nazywani również członkowie starszego pokolenia danej partii, którzy strzegą swojej pozycji w ugrupowaniu i blokują aktywność młodych działaczy – por. „Ma pan wrażenie, że *stare, tłuste koty z Platformy* nie dopuszczają młodych?” [http://wyborcza.pl/1,75968,18242832,Stalismy_sie_tlustymi_kotami.html; dostęp: 11.05.2019].
- 34 Wydaje się, że w niektórych kontekstach składnikiem znaczenia frazeologizmu *tluste koty* ważniejszym od wielkości majątku i od pozycji społecznej jest właśnie lenistwo, spoczęcie na laurach (zob. np. cytaty z przypisu 20).